

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Van Yüzüncü Yıl University
The Journal of Social Sciences Institute
Yıl / Year: 2021 - Sayı / Issue: 52
Sayfa/Page: 221-252
ISSN: 1302-6879

Mitolojinin Yeniden Üretilmesi Bağlamında Fotoğraf Photography in the Context of Reproduction of Mythology

• Aslı ERCİYEŞ TOSUN*

* Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Sahne Sanatları, Van/Türkiye.
Asst.Prof., Van Yüzüncü Yıl University, Faculty of Fine Arts, Department of Performing Arts, Van /Turkey.
aslierciyes@hotmail.com
ORCID: 0000-0002-4000-7202

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type:
Araştırma Makalesi/ Research Article
Geliş Tarihi / Date Received:
04/01/2021
Kabul Tarihi / Date Accepted:
28/05/2021
Yayın Tarihi / Date Published:
30/06/2021

Atf: Tosun, A. E. (2021). Mitolojinin Yeniden Üretilmesi Bağlamında Fotoğraf. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 52, 221-252

Citation: Tosun, A. E. (2021). Photography in the Context of Reproduction of Mythology. *Van Yüzüncü Yıl University the Journal of Social Sciences Institute*, 52, 221-252

Öz

Bilimsel, kültürel ve sanatsal olguların odağında yer alan fotoğraf aynı zamanda sosyolojik, psikolojik, teknik ve estetik potansiyele sahip ve diğer sanatlarla en fazla etkileşim halinde olan bir medyumdur. İçinde yaşadığımız evren davranışlarımızı, duygularımızı ve düşüncelerimizi biçimlendiren, yönlendiren görsel imgeler olan fotoğraflar tarafından kuşatılmıştır. Günümüzde fotoğraf anları kayıt altına alan görsel bir biçim olmasının yanı sıra sanatın her alanında geçerli bir yöntem olan yeniden üretimin önemli bir aracı olarak da göze çarpmaktadır. Kuşkusuz bir yeniden üretim biçimi olarak fotoğraf mitolojik imgeler ile yakından ilgilenmektedir. Özellikle popüler kültür, tüketim kültürü ve sanat eserleri için mükemmel bir kaynak olan mitoloji fotoğraf aracılığıyla kitlelere içinde heyecan verici, arzu ve hazza dayalı baştan çıkarıcı, ayartıcı olanaklar sağlamaktadır. Bu nedenle geçmişte mitlere olan inancı yansıtan mitolojik figürler fotoğraflar aracılığıyla günümüzde pop ikonları için imaj çalışmasını güçlendiren bir malzeme haline gelmiştir. Bu çalışmada Mariano Vivanco tarafından erkek dergisi GQ'nun 25. yılına özel gerçekleştirdiği pop ikonu şarkıcı Rihanna'yı medusa kılığına soktuğu imaj incelenecektir. Çalışmada kullanılan fotoğraf tüketimsel hazza ve ayartmaya dayalı mitolojinin yeniden üretimine bir örnek hem de imaj çalışmasını güçlendiren bir malzeme olarak göze çarpmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Fotoğraf, mitoloji, imaj, yeniden üretim.

Abstract

The photograph that takes place in the center of scientific, cultural and artistic phenomena is a medium with a social, physiological, technical and aesthetics potential and has the most interaction with the other arts at the same time. The universe we live in is surrounded by photographs that are the visual images that shape and direct our behaviors, emotions, and thoughts. Today, as photography is a visual shape which records the moments, it also attracts the attention as an important tool of reproduction which is a valid method in every area of the art. No doubt, photography is interested in mythological images closely as a reproduction type. Mythology as an excellent source, especially for popular culture, consumer culture and art objects provides exciting, tempting leaned on desire and pleasure and seductive opportunities for the masses by through photography. Therefore mythological figures which reflect the belief to the myths in the past became a restorative tool for the pop icons' image actions by the help of the photography. In this work, the image series of pop icon Rihanna in which she is in Medusa appearance by Mariano Vivanco for the special edition of the man magazine GQ for its 25. Years. The photograph used in this work draws the attention both as a sample to the reproduction of the mythology leaned on consumption pleasure and seduction and as a tool that strengthens the artist's image work.

Keywords: Photography, mythology, image, reproduction.

Giriş

Günümüz dünyasında mitoloji ve mitler çeşitli temsiller aracılığıyla sinema, fotoğraf, resim, heykel gibi sanatın tüm alanlarında geçmişte olduğu gibi karşımıza çıkmaktadır. Kuşkusuz dijitalleşmeyle birlikte teknik ve estetik açıdan mitolojik tasvirler özellikle sinema ve fotoğraf aracılığıyla daha da görkemli bir şekilde düzenlenmekte ve kurgulanmaktadır. Çünkü mitoloji ve mitler Nietzsche, Freud, Jung, Marx, Lévi-Strauss, Slater, Sartre, Barthes, Eliade'nin düşünceleri çerçevesinde insanlığın ekonomik, politik, ideolojik, tarihsel, toplumsal, kültürel, psikolojik dünyasında kurucu bir rol oynamaktadır.

Mitolojinin ve mitlerin fotoğraflar aracılığıyla yeniden üretilmesi ve canlandırılmasında oynadığı bu kurucu rolün etkisi bulunmaktadır. Bu rol aynı zamanda mitolojiyi ve mitleri fotoğraf aracılığıyla dirilterek sanat, eğlence vb. piyasaların dolaşımına sokan kapitalist sistem için de hayati bir öneme sahip olmaktadır. Her şeyden önce fotoğraf aracılığıyla yeniden üretilen ve canlandırılan mitoloji ve mitler kapitalizmin temel dinamiği olan sermaye birikimini doğrudan etkileyen tüketim isteğini tetiklemektedir.

Ancak bu çalışmada öne çıkarılmak istenen tüketim olgusu değildir. Bu çalışmada öne çıkarılmak istenen Baudrillard'a göre

üretim biçiminden egemenlik biçimine dönüşen kapitalizmin içerik bağlamında tükenmişlik – çaresizlik durumu ve buna karşın bu tükenmişliği-çaresizliği yeniden üretilen-canlandırılan mitoloji ve mitlerle saklama ve dondurma çabasıdır. Baudrillard' a göre kapitalizm bağlamında batı uygarlığı simgesel olarak ölmüş ve içerik, ideolojik, politik, felsefi, kültürel düzeyde bir model olma özelliğini kaybetmiştir. Kapitalist sistem bir zamanlar var olmuş tüm içeriklerin ve anlamların ölüp gitmediklerini kanıtlayabilmek için olağanüstü bir çaba göstermektedir (Adanır, 2000: 39-44). Kapitalist sistem bunun için Barthes'in vurguladığı gibi mitlere başvurmaktadır. Barthes'e göre mitler modern kapitalist toplumun gerçek doğasını mistifiye etmektedir (Swingewood, 1998: 356).

İşte fotoğraf ve mitoloji ilişkisi burada devreye girmektedir. Kapitalist sistem tarafından fotoğraf aracılığıyla yeniden üretilen ve canlandırılan mitolojik imgeler sistemin bir zamanlar ürettiği içeriklerin ve anlamların ölümünü gizlemek, zamanı dondurmak, kitleleri büyülemek ve kendinden geçirmek için kullanılmaktadır. Üstelik bunu bir zamanlar aydınlanma ve beraberinde getirdiği rasyonel aklın gereği olarak dışladığı mitoloji ve irrasyonel akla dayalı imgeler üzerinden hiperrasyonel dijital teknik ile gerçekleştirmektedir. Çalışmaya konu olan Medusa imgesi ironik olarak aydınlanmacı ilerleme ve gelişmeyi dondurma etkisine sahiptir. Bununla birlikte fotoğraf aracılığıyla yeniden üretilen ve canlandırılan mitolojik imgeler kolektif illüzyonlarını, düş üretme yeteneklerini kaybeden batı dünyası için düş üretme yeteneğini yeniden canlandırmakta ve içinde barındırdığı arketipler üzerinden yapay bir arzu evreni yaratmaktadır.

Böylelikle fotoğraf ve mitoloji ilişkisinde karşılıklı bir yararlılık ilişkisi ortaya çıkmaktadır. Mitolojik Medusa miti fotoğraftan yararlanırken; fotoğraf da kuramsal çerçevede mitolojiden ve Medusa mitinden yararlanmaktadır.

Bu çalışmada bir pop ikon olan Rihanna'nın İngiliz sanatçı Damien Hirst'ün sanat direktörlüğünde, Mariano Vivanco tarafından çekilen Medusa temalı fotoğrafı kullanılmıştır. Çalışmada Baudrillard, Benjamin, Sontag ve Barthes metinleri perspektifinde fotoğrafın mitolojiyi özellikle Medusa mitini yeniden üretilip canlandırmasının neden ve sonuçları tartışılacaktır.

Mitoloji ve Mit Tanımları

Çalışmanın daha net anlaşılabilmesi için fotoğrafın yeniden ürettiği ve canlandırdığı mitoloji ve mit tanımlarının yapılması gerekmektedir. Mitolojiler sözlüğünde Mitoloji tanrıların, dünyanın ve insanların karşısında hem açıklayıcı hem kuralcı bir rol oynayan,

hikayemeli bir tasvirler dizgesi olarak tanımlanmaktadır (Bonney, 2000: 915). Felsefe ansiklopedisinde ise mitlerin tarihi ve onları yorumlayan bilim olarak ifade edilmiştir (Hançerlioğlu, 1989: 266). Antropoloji sözlüğüne göre Mitoloji terimi hem verili bir bölge ya da insan topluluğunun mitoslar toplamına, hem de mitosların incelenmesine gönderme yapmaktadır (Emiroğlu ve Aydın, 2003: 602). Oxford sözlüğüne göre ise mitoloji özellikle belirli bir inanç ve kültürel geleneğe ait mitler derlemesidir.¹

Merriam Webster sözlüğünde mitoloji mitlerle ilgili bilim dalı olarak tanımlanırken² Britannica ansiklopedisinde mitoloji hem bir mit çalışmasını hem de belirli dini geleneklere ait olan mitler bütünü, gövdesini ifade etmektedir.³

Farklı kaynaklarca yapılan mitoloji tanımlamalarında mit kavramı merkezde yer almaktadır. Mit (söylen, mitos) ise; Yunancada söz öykü anlamına gelir. Mitler-Mitoslar, ilkel insan topluluklarının evreni, dünyayı ve tabiat olaylarını kişileştirerek yorumlamak, henüz sırrını çözemedikleri hayatın ve evrenin çeşitli görüntülerini bir anlam kolaylığına bağlamak ihtiyacından doğmuş öykülerdir (Necatigil, 1983: 6) Mit doğal ve toplumsal olguları açıklayan veya tipik olarak doğa üstü varlıkları ve olayları kapsayan geleneksel bir hikayedir.⁴ Simgesel bir anlatı olan mit görünüşte gerçek olaylarla ilişkilendirilir.⁵ Toplumsal ve Kültürel Antropoloji sözlüğüne göre mit çok uzun süredir genellikle sözlü olarak gelişen bir öyküdür. Bir toplum tarafından belirli olguları veya kendi kimliğinin görünümünü açıklamak için kullanılır (Morris, 2012: 175). Felsefe ansiklopedisinde ise mit tarih öncesine dayanan bir öykü olarak tanımlanır. Türk Dil Kurumunca yayımlanan toplumbilim terimleri sözlüğünde masal, budun bilim terimleri sözlüğünde efsane, felsefe sözlüğüyle tarih terimleri sözlüğünde söylence deyimleriyle dile getirilmiştir. Ölçülü söz anlamındaki epos ve gerçeği dile getiren söz anlamındaki logos'a karşı mit ya da mitos, olağanüstü kahramanlıkları ve doğaüstü güçleri anlatan hayal ürünü sözdür (Hançerlioğlu, 1989: 266). Dinler tarihi uzmanı Mircae Eliade'ye göre ise Mit kutsal bir öyküyü anlatır. En eski zamanda, başlangıçtaki masallara özgü zamanda olup bitmiş bir olayı anlatır. Mit, her zaman bir yaratılışın öyküsüdür: Bir şeyin nasıl

¹ <https://www.lexico.com/en/definition/mythology> , (Erişim Tarih 01.15.2021).

² <https://www.merriam-webster.com/dictionary/mythology>, (Erişim Tarihi 02.02.2020).

³ <https://www.britannica.com/topic/myth> , (Erişim Tarihi 09.09.2020).

⁴ <https://www.lexico.com/en/definition/myth> , (Erişim Tarihi 01.01.2021).

⁵ <https://www.britannica.com/topic/myth> , (Erişim Tarihi 09.09.2020).

yaratıldığını, nasıl var olmaya başladığını anlatır. Mit ancak gerçekten olup bitmiş, tam anlamıyla ortaya çıkmış olan şeyden söz eder. Mitlerdeki kişiler doğaüstü varlıklardır. Özellikle başlangıçtaki o eşsiz zamanda yaptıkları şeylerle tanınırlar. Demek ki mitler, onların yaratıcı etkinliğini ortaya koyar ve yaptıklarının kutsallığını (ya da yalnızca “doğaüstü” olma özelliğini) gözler önüne sermektedir. Sonuç olarak, mitler, kutsal(ya da doğaüstü) olan şeyin, dünyaya çeşitli, kimi zaman da heyecan verici akınlarını betimlerler (Eliade, 2001: 15-16). Mit bir kültürün ya da doğanın bazı görünüşlerinin açıklamasını ya da anlamasını sağlayan bir öyküdür. İlkel mitler yaşam ve ölüm, insan ve tanrılar, iyi ve kötü hakkındadır. Barthes’e göre mit bir şey üzerinde düşünme, onu kavramlaştırma ya da anlamının kültürel yoludur (Fiske, 2003: 118). Jameson ise miti doğa - kültür ilişkisi ve bilinç üzerinden incelemektedir. Mit, Doğa ile Kültür arasındaki karşıtlığın gizemi üzerine derin bir düşünme halidir; Kültürün ve onun uzun erimde düzenlemeyi ve boyunduruğuna almayı başaramadığı doğa ile nihai karşıtlığı hakkında bir saptama halidir. Mit ilkel toplumsal yaşamın, arkaik ya da neolitik topluluğun yaratıcı bilincidir (Jameson, 2008: 46-62).

Görüldüğü gibi mitoloji ve mit üzerine yapılan tanımlar doğa ve kültür çerçevesinde öykü, hayal, kutsal, bilinç kavramlarını merkeze alırken; Baudrillard miti tam da tüm sistemler ve toplumlar için bir sorunsal olarak görülebilen düşsel bir içerik olarak değerlendirmektedir. (Baudrillard, 2011: 71).

Medusa Miti ve Kuramsal Yaklaşımlar

Medusa miti antik Yunan dönemi şairlerinden Hesiod ve tarihçi Apolloduros’tan Roma’lı şair Ovid ve Lucan’a kadar çeşitli versiyonlarda anlatılır. Fakat temel hikaye oldukça belirgindir. Medusa, Euryale ve Stheno ile birlikte üç Gorgon’dan birisidir. Bu kanatlı canavarlar gecenin doğuşunda, ölüm dünyasının yakınındaki yeraltı bölgesinde ikamet etmektedir (Foster, 2003: 181). Medusa, Stheno ve Euryale’nin aksine üç kız kardeş arasında ölümlü olan tek gorgo yani dişi canavardır. Medusa, diğer kardeşleri gibi baktığı kişiyi taşa çeviren, altın kanatlı ve Scopas ’ın "Uyuyan Medusa"sında görüldüğü gibi güzeldir, elleri bronzdur, yaban domuzu dişleri vardır, başı ve kemeri yılanlarla çevrilidir (Bonney, 2000: 339). Medusa mitinde iki temel yaklaşım öne çıkmaktadır. Bunlardan ilki güzel sanatların ve şehirlerin koruyucusu Tanrıça Athena’nın Medusa’yı cezalandırmasıdır. Deniz tanrısı Poseidon çok güzel bir kadın olan Medusa’yı güzel sanatların ve şehirlerin koruyucusu Tanrıça Athena’nın tapınağında baştan çıkartır. Bakire Athena kendi

tapınığında yapılan bu saygısızlığa öfkelenir. Amcası Denizler Tanrısı Poseidon'u cezalandırmaya gücü yetmediği için Medusa'ya öfkelenir ve onu cezalandırır. Medusa'nın saçlarına yılanları örüp-yerleştirir, onu çirkinleştirir ve baktığında herkesi korkudan taş a çevirmesini sağlar (Belozerskaya, 2012: 21).

Diğer yaklaşım ise Zeus ve Danae'nin oğlu Perseus'un Medusa'nın kafasını kesmesidir. Perseus, kralın annesi ile evlenmesinin önünde bir engeldir. Bu yüzden kral Polydektes onu Gorgo'lardan Medusa'nın başını getirmesi için görevlendirir. Perseus, Gorgoların ülkesine gider. Gorgo'lar o sırada uykudadır. Perseus kanatlı sandaletleriyle havalanır. Kendisine bakana taşlaştırdığı için Medusa ile göz göze gelmekten kaçınır. Bronzdan yapılmış kalkanı bir ayna görevi görür. Medusa'ya bakmadan ve onun kendisini görmesine izin vermeden onu kalkanına yansıyan görüntüsünden izleyerek yaklaşır ve uykudayken saldırır. Hermes'in bıçağıyla Gorgo Medusa'nın kafasını keser. Kendisine bakana taş a çeviren kafayı büyülü heybeye koyar ve öteki iki Gorgo' dan görünmezlik şapkasını takarak kurtulur (Bonney, 2000: 914).

Medusa ile ilgili bir başka önemli nokta da Perseus'un Medusa'nın kafasının, bakışlarının insanları taşlaştıran gücünü rakiplerine karşı kullanmasıdır. Mitoloji sözlüğüne göre Zeus-Ammon tapınağının kâhinine başvuran kral kızını canavara kurban ederse ülkesinin ejderden kurtulacağı cevabını alır. Halk da Kepheus'u kızını feda etmeye zorlar. Sonunda Andromeda'yı bir kayaya bağlarlar. Perseus kayaya bağlı güzel kızını görüp tutulur. Babası Kepheus'a gider, kızını bana verirsen, canavardan kurtarır, canavarı da öldürürüm der. Perseus ejderi öldürüp kızını alır. Sonra da evlenirler, fakat Andromeda amcasına Phineus'a sözlüdür. Phineus adamlarını toplar ve düğün gecesi Perseus'a saldırır. Ama yiğit Perseus Gorgo-medusa'nın kafasını Phineus ve adamlarına gösterir ve hepsini birden taş a çevirir (Erhat, 2019: 38).

Birçok düşünür, antropolog, psikanalist ve sosyolog Medusa miti üzerine fikir yürütmüşlerdir. Profesör Peter W. Rose'e göre mit üzerine yapılan değerlendirmelerde üç eleştirel yaklaşım bulunmaktadır. Bruno Bettelheim, Sigmund Freud, Philip Slater'in temsil ettiği Psikanalitik yaklaşım büyük ölçüde toplumun kabul edilemez arzular ve korkular olarak neleri tanımladığıyla ilgili anlatı aracı olarak mitler ve düşler arasındaki paralelliği vurgulamaktadır. Levi-Strauss'un temsil ettiği yapısalcı yaklaşım ise hem bu özel-olağandışı anlatıların gramerini kavramak için bir metodolojiyi hem de onların işlevinin açıklanmasını teklif eder. Malinowski ve Karl Marx'ın temsil ettiği üçüncü yaklaşım olan politik, tarihselci yaklaşım

ise mitin rolünü kısaca ideoloji olarak, gerçek toplumsal ve politik kurumlar için çıkarıcı bir doğrulama ve onaylama kaynağı olarak yorumlar (Winkler, 2001: 301).

Psikanalist yaklaşımın en önemli temsilcilerinden olan Freud Medusa'nın Kafası adlı çalışmasında Medusa mitini iğdiş edilme ile ilişkilendirmiştir. Medusa'nın kafasındaki yılanlar fallik fetiş nesnelere dir. Ona göre bu yılanlar ve fetiş nesnelere aynı zamanda erkek yokluğu korkusunu hafifletmeye hizmet etmektedir. Medusa'nın dehşet verici kesik başı olgusu bir yorum için bize kolaylıkla ilham vermektedir. Başını kesmek, iğdiş etmek. Böylece Medusa'ya duyulan dehşet bir şeyin görünümüyle bağlantılı olan bir iğdiş edilme dehşetidir. Çok sayıda analiz bizi bu duruma aşına kılmıştır: Bu durum o ana kadar iğdiş edilme tehdidine inanmak istemeyen erkek çocuğun, muhtemelen bir yetişkinin, özellikle annesinin dışı organıyla karşılaştığında ortaya çıkar. Medusa'nın başının üzerindeki saçlar, sanat eserlerinde sıklıkla yılanlar şeklinde tasarlanmaktadır ve bunlar bir kez daha iğdiş edilme karmaşasından türetilmişlerdir. Bunların, kendi içlerinde ne kadar korkutucu olurlarsa olsunlar, yokluğu dehşete neden olan erkekliğin yerini aldıkları için aslında bu dehşetin hafifletilmesi hizmetini gördükleri dikkate değer bir gerçektir. Bu da şöyle bir teknik kuralı doğrulamış olur: Erkeklik simgelerinin çoğalması iğdiş edilmeyi imler.⁶

Yapısalcı yaklaşımın temsilcisi Levi-Strauss mitolojiyi anlamaya yönelik önceki çabaların bilimsel olmayan niteliklerinden şikayet ederek mitin dil olduğunu ileri sürer ve Saussure gibi dilbilimcilerin geçmiş deneyimlerinin mitleri anlamak için gelişkin bir yöntemi geliştirmemize yardım edebileceğini iddia eder. Onun metodolojisi, genellikle bir resmi oluşturmak ve karmaşık gizemi çözmek için ipuçlarını toplayan bir dedektifin yöntemine benzer. Birincil kaygısı, ayrıntıyı açıklamak değil, daha ziyade ayrıntıyı kullanarak altta yatan daha büyük ve daha önemli yapıları yeniden kurmaktır. Strauss mitlerin de mythemes olarak bilinen çok küçük mit birimlerinden kurulduğunu ileri sürer. Verili bir mitin anlamı mythemes lerden türer ve onların daha geniş örneklerde birleşme biçimlerini yansıtır. Strauss bu mit-birimleri arasındaki ortak özellikleri ve karşıtlıkları bulmaya çalışır. Lévi-Strauss'a göre, bu tür ikili karşıtlıklar mitin en temel özelliğidir (Smith, 2007: 140-144). Bu perspektiften bakıldığında Medusa mitinin temsillerinde güzel - çirkin, ölümlü - ölümsüz, ilahi - şeytani vb. gibi ikili karşıtlıkların görülmesinin yapısalcı bakış açısından bir anlamı bulunmaktadır.

⁶(<https://www.pep-web.org/document.php?id=py.005.0049a>)

Politik ve tarihselci yaklaşımın temsilcisi olan Karl Marx'a göre ise Medusa'nın kafası kapitalist üretim ile ilişkili bir metafor niteliğindedir. Marx kapitalin 1.cildinin 1867 tarihli ilk baskısının önsözünde Medusa'nın kafasının normalleştirilen kapitalist üretimin peçesinin-maskesinin arkasında gizlenen toplumsal kötülükleri somutlaştırdığını ifade eder. Marx tıpkı Perseus'un sihirli başlığının canavar Medusa'yı avlarken onu koruduğu gibi şimdi bireylerin onların sihirli başlıklarının altında gizlendiğini ve kapitalizmin canavarları yokmuş gibi numara yaptıklarını ileri sürer (Garber ve Vickers, 2003: 77). Marx için kapitalist sistem içindeki toplumsal kötülükleri simgeleyen Medusa'nın kafası David Leeming'in yorumuna göre işçi sınıfını tehdit eden bir femme fatale gibidir.⁷

Roland Barthes'ta tıpkı politik ve tarihselci yaklaşım gibi mitolojinin ideolojik boyutuna dikkat çekmektedir. Barthes "Mitolojiler" (1957) adlı yapıtında Mit'in her şeyden önce herhangi bir toplumun kendi tarihini ve kültürünü açıkladığı bir anlamlama işlemine gönderme yapan bir kavram olduğunu ifade eder. Mitler gündelik yaşamın bir parçasıdır ve zaman içinde değişirler. Tarih ve kültür miti oluşturur ancak mit de eşit derecede tarih ve kültürün doğal bir süreç olarak açıklanmasının bir yolu olarak işlev görür. O halde mit doğallaştırmanın ideolojik işleminin bir parçasıdır (Hayward, 2012: 300). Barthes burjuva karaktere sahip olduğunu düşündüğü mitin kapitalist-burjuva toplumsal düzeni meşrulaştırmak ve doğallaştırmak adına kullanıldığını ifade eder. Mitolojileri kitle kültürü içinde değerlendiren Barthes, kolektif temsiller ve gösterge sistemleri olarak tanımladığı mitolojinin öncesinde ifade ettiğimiz gibi modern kapitalist toplumun gerçek doğasını mistifiye ettiğini ileri sürmektedir.

Medusa miti üzerine bir başka önemli kuramsal yaklaşım ise feminist yaklaşımdır. Medusa, Feminist düşüncenin gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır. Feministler onu güçlü kadınlığın ve özgürlüğün göstergesi olarak benimsemişlerdir (Garber ve Vickers, 2003: 1-3). Feminist yazar Hélène Cixous Ataerkillik üzerinden sürdürülen cinsiyetçi mitolojileri incelemiştir. Cixous'a göre kadınlar Medusa ve Cehennem çukuru olmak üzere iki korkunç mit arasında sabitlenmiştir. Kastrasyon-hadım dogmasına demirlenmiş eski kalıplar yeniden canlandırılmaktadır (Chappell ve Young, 2017: 203). Yine Cixous'a göre Medusa fallus merkezli söylemin baskısına kadın direncinin umudu Feministler için Medusa Cixous'un adlandırdığı

⁷ http://womensinternationalforum.org/wp-content/uploads/2013/07/NOTES_Leeming.pdf , (Erişim Tarih 15.03.2020).

Egemen-yaygın fallus merkezci mantığın üstesinden gelen güçlü ve güzel kadının direnişinin sembolüdür. Fallus merkezçiliği bozma yeteneği Medusa'nın gülüşünde somutlaşmıştır. Cixous'un feminist düşüncede ataerkilliğin soylu bir kurbanı olarak görülen Medusa'nın gülüşünü yazması Medusa mitinin kritik bir şekilde gözden geçirilip düzeltilmesini sağlamıştır. Cixous Medusa imajını korkunç ve çirkin bir tehditten güzel ve huzur bozucu bir figüre dönüştürmüştür (Garber ve Vickers, 2003: 133).

Emily Erwin Culpepper ise Medusa'nın çağdaş kadının öfkesinin bir yüzü ve temsili olduğunu savunmaktadır. Medusa'nın yansıttığı öfke ataerkillik tarafından sistematik bir şekilde imha edilen ana erkilliğin yansımasıdır. Ona göre yılanlarla somutlaşmış Medusa'nın erkekleri taşa çeviren öfkesi köleliğe uygun bir yanıt gibi görülebilir. Çağdaş kadın sanatçılar güçlenmek ve ilham almak için bu anaerkil görüntüye dönüş yapmaktadır. Bu sanatçılar kadınlara baskı yapmak için kullanılan bu imajın; medusa imgesinin kadın özgürlüğüne de yardımcı olabileceğini göstermişlerdir (Wilk, 2000: 217-221).

Bu yaklaşımların yanı sıra birçok düşünür de Medusa ile ilgili felsefi ve politik ve söylemlerde bulunmuştur. Walter Benjamin Medusa mitini modernite eleştirisi için kullanmaktadır. Benjamin Medusa'nın bizi tahrip eden kadim bakışında modernitenin kendi yüzünü görür. Sartre Medusa'nın bakışını varoluşçuluk ile ilişkilendirir. Sartre için Medusa'nın bakışı insan toplumunun temelindeki varoluşsal gerçeklik anlamına gelmektedir (Leeming, 2013: 62). Nietzsche ise Medusa'yı ebedi ve sonsuz dönüş miti ile ilişkilendirmiştir. Ebedi dönüş miti zamanın döngüsellığı ve bu döngüsellikte olayların sonsuza dek tekrarlanmış olduğu ve tekrarlanacağı düşüncesini içermektedir. Ona göre ebedi dönüş dünyanın tüm özelliklerini taşıyan Medusa başıdır (Cadava, 2008: 75).

Medusa Miti Temsilleri

Sanat tarihi ve temsil bağlamında, resim, heykel, sinema, fotoğraf ve Medusa miti ilişkisi göz önüne alındığında, Medusa'nın Athena tarafından cezalandırılmasından ziyade Perseus tarafından kafasının kesilmesi ile Perseus'un Medusa'nın kafasını kullanarak Phineus'u (insanları) taşlaştırma-dondurması önem kazanmaktadır.

Kuşkusuz sanat tarihi boyunca Medusa miti sanatçılar için verimli bir malzeme olmuştur. Antik Yunandan günümüze kadar geçen süre boyunca Medusa önemini hiç kaybetmemiştir. Antik Yunan sanatçıları antik dönem boyunca Medusa'yı komik bir şekilde uzun dilli, tamamen sakallı, gözleri portlak-şişkin bir figür olarak tasvir etmişlerdir. Bu görüntüler dünyanın sonunda iki kız kardeşi ile yaşayan gorgon Medusa miti kasvetli anıtlarda çanak çömlek ve oymalarda hayat bulmuştur. Onlar yaban domuzu dişleri, ejderha pulları, altın kanatları ve korkunç yüzleri ile kendilerine bakanları taşa çevirmişlerdir. Fakat millattan önce 5 ve 4. Yüzyıllarda Medusa'nın sanatsal temsilleri değişmeye başlamıştır. Onun çift cinsiyetli özellikleri giderek kadınsılaşmış, fırça gibi bıyık ve sakalları yerini pürüzsüz yanaklara bırakmış, uzun sivri dişleri düzgün dudaklar tarafından gizlenmiştir.

Resim 1.Çift cinsiyetli Medusa

Resim 2. Kadınsı Medusa

Daha sonra Roma dönemi tasvirlerinde Medusa'nın yılanlarla örülü saçları tasvir edilmeye başlanmıştır ancak bu tasvirler korkutucu olmaktan daha ziyade kadınsı görünmektedir.⁸

Medusa özellikle barok sanat eserlerinde korkunçluğu, çirkinliği ve iğrençliği ile başta barok sanatının özel temsilcileri olan Michelangelo Merisi da Caravaggio ve Peter Paul Rubens ile Maniyerizmin en önemli sanatçılarından Benvenuto Cellini tarafından tasvir edilmiştir.

⁸ <https://www.artsy.net/article/artsy-editorial-depictions-medusa-way-society-views-powerful-women> , (Erişim Tarihi 04.09.2020).

Resim 3. Caravaggio (1596-1598) Medusa

Resim 4. Rubens (1617-1618) Femme Fatale Medusa

Resim 5. Cellini heykeli (1545-1554)
Perseus Medusa'nın kesilmiş kafasını elinde tutmaktadır.

Medusa antik Yunan'dan beri batıyı büyülemiştir. Medusa sıklıkla hem genç hem de yaşlı, hem güzel hem de çirkin, hem ölümlü hem de ölümsüz, hem ilahi hem de şeytani olarak tasvir edilmiştir.

Ortaçağdan Rönesans'a kadar Medusa ve Perseus'un hikayesi sıklıkla yeniden kodlanmıştır. Bu hikaye soyut olarak erdemin kötülük üzerindeki zaferinin Hıristiyan alegorisi olarak Rönesans'tan romantik döneme dünyanın şeytani yönünü bastırmak için hizmet etmektedir. Açıkça resim sanatı kaosun gücü üzerinde zafer kazanmaktadır (Foster, 2003: 183).

Rönesans ve sonraki dönemlerde Jean-Marc Nattier, Sebastiano Ricci, Luca Giordano vb. birçok sanatçı medusa miti çerçevesinde perseus ve phineus arasındaki mücadeleyi resmetmiştir. Bu sanatçıların çoğu Phineus'un sağlıklı pembe tazeliğinden cansız taş griliğine dönüşümünü çalışmalarının odağı haline getirmişlerdir. Sebastiano Ricci'nin resminde erkekler ve askerler Medusa'nın korkunç görünüşünü-bakışını yansıtmak için kalkanları tutarlar, bazıları dengelerini kaybederler ve birçoğu saldırdıkları yerde donarlar. Benzer şekilde Nattier'in resminde de askerler ölümcül canavarın taşlaştıran bakışından gözlerini korumak ve sakınmak için çabalarlar. Resimde tamamen korkutucu olanı ima eden bir çaresizlik duygusu vardır. Giordano'nun resminde de Perseus akıllıca Medusa'nın kafasını bir silah gibi kullanarak Medusa'nın bakışlarını Phineus'a ve adamlarına yönelterek onları taşlaştırmaktadır. Bu resimlerin hiçbirinde Medusa canlı değildir. Fakat ölümcül bakış tehlikesi daima mevcuttur (Kaplan, 2012: 75-76).

Resim 6. Sebastiano Ricci (1705-1710) Medusa

Resim 7. Jean Marc Nattier (1729) Medusa

Resim 8. Luca Giordano (1634-1705) Medusa

Sembolizm akımına dahil ressam olan Arnold Böcklin (1878), Franz Von Stuck (1892), Edvard Munch (1893) ve Jean Deville'nin (1893) Medusa tasvirleri de dikkat çekicidir. Bu tasvirlerde Medusa daima yalnızdır. Bazen korkusu ile iç içe geçmiş derin melankolisi ile lanetini sırtında yüklenmiş görünmektedir. Bu resimlerde sanatçıların ortaya çıkarmaya çalıştığı gizli bir güzellik ile derin bir keder bulunmaktadır. Özellikle Stuck'un resmindeki bakarı felç eden-donduran hipnotik bakışlar Medusa imgesini güçlendirmektedir (Hedgecock, 2020: 17-18).

Resim 9. Franz Von Stuck (1892) Medusa

Medusa miti Pablo Picasso ve Salvador Dali gibi 20. yüzyılın en önemli ressamlarının da ilgisini çekmiştir.

Resim 10. Pablo Picasso Medusa 1957 (çizim sonrası baskı)

Resim 11. Salvador Dalí Medusa (1963)

Görüldüğü gibi gerek Picasso gerekse Dalí'nin eserlerinde Medusa ile ilişkili ölüm ve korku teması bulunmaktadır. Günümüzde Medusa ile yaşamın her alanında karşılaşılmaktadır. Medusa popüler kültürün vazgeçilmezlerinden birisi haline gelmiştir. 21. yüzyılda Medusa Yunan didaktik şiirinin babası olarak bilinen Hesiod ve Antik Çağ'da yaşamış İyonyalı ozan Homer'in hayal bile edemeyeceği bir şekilde bir canavar olarak şöhret olmuştur. Günümüzün Medusa'sı romantik bir kurban değildir. Belki de bugün Medusa ortaçağın femme fatale-baştan çıkarıcı kadını versiyonuna en yakın olanıdır. Çoğu zaman onun canavarlığı güzelliğinden ziyade baştan çıkarıcılığıdır. Bu antik canavarın çağdaş tanıkları onun tarafından baştan çıkarılmayı istiyor görünmektedir. Bir rock star ikonuna yükseltile Medusa'nın en görünür çağdaş tasvirlerini dövme, piercing vb. vücut sanatında bulmak mümkündür. Çoğunlukta yılan saç motifleriyle medusa dövmeleri geleneksel temsiller olarak görülmektedir. Medusa saçları, güzellik ürünleri ve Medusa logolu Versage marka tasarımları moda dünyasında Medusa'nın varlığının popüler göstergesidir. Onun kafasının taşlaşdırma gücü bir anlatı

unsuruna dönüşmüştür (Leeming, 2013: 79-81). Medusa ölümsüzleştirilmiş bir ikon olarak bilimkurgu ve fantezi literatüründe, çizgi romanlarda, filmlerde, televizyon şovlarında ve bilgisayar oyunlarında da kendisini göstermektedir. Bu temsillerde Medusa hem cinsel yönden zevk veren hem de korkutucu bir figür olarak hiperseksüelleştirilmiştir (Chappell ve Young, 2017: 183).

Medusa miti temalı üç Hollywood yapımı film öne çıkmaktadır. Desmond Davis'in yönetmenliğini yaptığı 1981 yılı yapımı "Titanların Savaşı" adlı filmde Medusa stop motion animasyon tekniği ile canlandırılmıştır.

Resim 12. Titanların Savaşı (1981)

Bu filmde canlandırılan Medusa karakteri baştan çıkarıcı kadın olmaktan çok uzaktadır. Daha çok çirkin, iğrenç ve korkunç görünümüyle barok sanat eserlerindeki temsillere benzemektedir.

Titanların Savaşı adlı film 2010 yılında Louis Leterrier'in yönetmenliğinde yeniden çekilmiştir. Filmde Medusa karakteri bir Rus süper model olan Natalia Vodianova tarafından canlandırılmıştır. Birinci film ile yeniden çekilen film karşılaştırıldığında Medusa temsiline farklı olduğu görülmektedir.

Resim 13. Titanların Savaşı (2010)

Bu yeniden yapılan filmde Medusa karakteri tehlikeli, kötücül yönüyle öne çıkarılmasına karşın ilk filmin aksine tıpkı sembolist ressamların resimlerindeki gibi lanetini sırtında yüklenmiş, güzel, masum ve hüznü görülmektedir.

Medusa miti yönetmenliğini Chris Columbus'un yaptığı 2010 yılı yapımı "Percy Jackson & Olimposlular: Şimşek Hırsızı" adlı film ile bir kez daha canlandırılmıştır. Film mitolojik evren ile günümüz dünyasını iç içe geçmiş bir şekilde anlatmaktadır.

Resim 14. Percy Jackson & Olimposlular: Şimşek Hırsızı (2010)

Bu filmde Medusa karakteri Uma Thurman tarafından canlandırılmıştır. Filmde femme fatale olarak temsil edilen Medusa kötücül, şehvetli, baştan çıkarıcı, seksi ve tehlikelidir. Bir yönüyle de melankolik hali ve hipnotize eden bakışları ile Sembolist ressam Franz Van Stuck'un Medusa'sını andırmaktadır. Filmin bir diğer özelliği de Medusa kafasının kullanılmasıdır. Tıpkı Perseus'un Medusanın kafasını kullanarak Phineus'u taşlaştırması gibi filmde Medusa'nın kafası dokuz kafalı bir yılan olan hydra adlı ejderi taşlaştırmak için kullanılmıştır. Medusa miti fotoğraf sanatı için de verimli bir alandır. Fotoğrafçı Cindy Sherman gibi feministlerde bütünüyle putları kırmak, gerçeği göstermek, ataerkil mitolojiyi alt üst etmek için yine mitolojileri-Medusa mitini kullanmışlardır (Garrett, 2007: 37). Sherman ise kendisini Medusalştırarak fotoğraflamıştır.

Resim 15. Cindy Sherman, Untitled ,1993. Courtesy of the artist and Metro Pictures, New York.

Fotoğraf ve Medusa Miti İlişkisi

Bir yeniden canlandırma olarak Rihanna Medusa: bu çalışmada bir pop ikon olan Rihanna'nın İngiliz sanatçı Damien Hirst'ün sanat direktörlüğünde, Mariano Vivanco tarafından çekilen Medusa temalı fotoğrafı kullanılmıştır.

Resim 16. Damien Hirst Rihanna Medusa GQ

Fotoğraf ve Medusa miti ilişkisi karşılıklıdır. Fotoğraf Medusa miti üzerinden mitolojiyi yeniden canlandırırken Medusa miti de fotoğrafa kuramsal çerçevede referans olmaktadır. Öncelikli olarak Perseus'un Medusa'nın kafasını, kalkanına yansıyan Medusa görüntüsüne bakarak kesmesi, Medusa'nın görüntüsünü kalkanı üzerinde yakalaması akla fotoğrafı ve fotoğraf makinesinin aynasını getirmektedir. Film kuramcısı Siegfried Kracauer'de bu benzerlik üzerinden, Perseus'un kalkanı ile fotoğraf arasında bağlantı kurmaktadır (Simon, 2014: 177). Benzer bağlantı Philippe Dubois tarafından da kurulmaktadır. Dubois, Medusa'nın klasik ayna mitolojisi ile fotoğrafın dondurulmuş an ve yansıtma özelliğini ilişkilendirir. Dubois'e göre Perseus'un Medusa'yı kalkanındaki yansıma aracılığıyla imhası, aynanın yansımasının tersine çevrilmesi bağlamında fotoğrafı hatırlatmaktadır (Gelder ve Westgeest, 2011: 225).

Fakat asıl önemli olan Medusa'nın bakışlarıyla taşlaştırma özelliğinin fotoğraf ve fotoğraf makinesi ile olan ilişkisidir. Luca

Giordano, Jean Marc Nattier ve Sebastiano Ricci'nin Medusa temalı resimlerinde de görüldüğü gibi Perseus Medusa'nın kafasını rakiplerine karşı kullanmakta-tutmakta ve onları taşlaştırıp dondurmaktadır. Bu resimlerde Perseus adeta insanı, tarihi, zamanı ve uzamı donduran bir fotoğraf sanatçısı gibidir. Nitekim fotoğraf sanatçısı Barbara Kruger ile sanat eleştirmeni Craig Owens Medusa'nın bakışıyla taşlaştırma yeteneğini batı sanatı boyunca bağlantılı proto-fotografik (ilk fotoğrafik) süreç olarak değerlendirmektedir (Garber ve Vickers, 2003: 203). Aslında Medusa'nın fotoğraf ile olan ilişkisi Friedrich Nietzsche, Baudelaire ve Louis-Auguste Blanqui metinlerinden yola çıkan Walter Benjamin'in çalışmalarında somutlaşmaktadır. Benjamin, Baudelaire'nin isyan adlı şiirini okurken satır aralarından Blanqui'nin karanlık başının parladığını ifade ederek Blanqui'nin başını Medusa'nın fotoğraf makinasına benzer bakışıyla özdeşleştirmektedir. Kuşkusuz Benjamin fotoğraf ve Medusa miti ilişkisini tarih kavramı üzerinden okumaktadır. Benjamin tarihsel hareketi zapt etme kapasitesi olmaksızın tarihin de olamayacağını ifade etmektedir. Bu aşamada fotoğraf makinası, tarihi anlık olarak bir görüntüde sabitlemektedir. Fotoğraf bir imgeyi ele geçirip bağlamından kopartarak tarihin akışını durdurmaya çalışan bir işlemin adıdır. Fotoğraf ve Medusa miti ilişkisinin kuramsal temellerine yönelik benzer bir yaklaşım Nietzsche'nin ebedi dönüş mitinde görülmektedir. Nietzsche zamanın döngüsellikini vurgulayan ve olayların bu döngüsel yapıda sonsuza dek tekrarlanacağını ifade eden ebedi dönüş mitinin dünyanın tüm özelliklerini taşlaştıran Medusa başı olarak anlaşılması gerektiğini ifade etmektedir.

Benjamin'e göre ebedi dönüş miti Medusa olmadan düşünülemez. Her türlü gelişme veya ilerlemeyi zapt altına alan, hareketsizleştirme ile imgenin görünmesine yol açan, tarihin ve siyasetin çizgiselliğine müdahale eden bir duraklama anlamına gelen Medusa efekti olmadan, yani tarih askıya alınmadan ebedi dönüş olamaz. Fotoğraf bağlamında bu kameranın medusavari bakışlarıyla gerçekleştirilmektedir (Cadava, 2008: 21-96). Medusa; nesnesini (kendisine bakını) taşla çevirmekte, onu zamanda ve mekanda dondurmakta, nesneleştirmektedir. Fotoğraf makinası da tıpkı Medusa'nın kafası gibi nesnesine aynı işlemi yapmakta, fotoğrafı çekilen kişiyi zamanda ve mekanda dondurmakta, adeta taşla çevirmektedir. Nitekim Perseus'un Pihineus ile mücadelesinde Medusa'nın kafasını kullanma biçimi de bu ilişkiyi kanıtlamaktadır. Barthes ve Sontag'ın fotoğrafı ölümle ilişkilendirme çabası

Medusa'nın nesnelere-kurbanlarına bakışı ile benzerlik göstermektedir.

Roland Barthes ve Susan Sontag için ise fotoğraf makinası Benjamin'in tanımladığı zamanda ve uzamda donduran, taşlaştıran, medusavari bir medusan bakışı özelliğiyle ölümü hatırlatmaktadır. Medusa nesnesini bakışlarıyla büyüler, taşlaştırır, dondurur ve öldürür. Roland Barthes' da fotoğrafçıları ölümün araçları olarak nitelendirmektedir. Ona göre fotoğrafçılar aslında ölümün ajanları olduklarını bilmemektedir. Fotoğraf tıpkı özneyi öldüren bir silah gibidir, özneyi nesne- hayalet haline getirir ve bir ölüm biçimi olarak nesneyi mumyalaştırır (Barthes, 1996: 24-86). Fotografik görüntü ölüm üretmektedir. Barthes fotoğrafı 20.yüzyılın seküler toplumunda bir ölüm mahali olarak görmektedir (Yacavone, 2015: 182).

Görüldüğü üzere Barthes'in görüşlerinden yola çıkıldığında Fotoğraf ve fotoğraf makinası Medusa gibidir. Benzer durum Sontag için de geçerlidir. Sontag için insanların fotoğraflarını çekmek, onları, sembolik yolla sahip olunabilecek nesnelere dönüştürür. Tıpkı fotoğraf makinesinin silahın yüceltilmiş bir hali olması gibi, birinin fotoğrafını çekmek de yüce bir cinayet işlemeyle eşdeğerdir (Sontag, 2005: 17). Yine Sontag Peter Hujar'ın yaşam ve ölüm portreleri adlı çalışmasının girişinde fotoğrafın ölümsüzlüğü tesis ettiği iddiasıyla ölümlülüğü fetişleştirdiğini iddia eder. Dahası bir anı donduran fotoğraf tüm dünyayı bir mezarlığa dönüştürmektedir. Fotoğrafçılar bilerek veya bilmeyerek ölümün kayıt melekleridir. Fotoğraf ölümü gösterir. Bundan daha fazlası fotoğraf ölümün seksapelliğini-cinsel çekiciliğini gösterir (Hoskins, 2018: 52). Sontag için fotoğraf ölümlülüğün kaydı olmasının yanı sıra ölümü hatırlatan bir büyüdür (Grange, 2014: 101). Sontag' da fotoğraf tanımı için (büyülü) ölümü yani çalışmaya konu olan Rihanna-Medusa'yı referans gösterir gibidir.

Her şeyden önce Medusa sanat ve kültür dünyasında çok kullanışlı bir figürdür. Hedgecock'un Medusa miti ile ilgili görüşleri oldukça önemlidir. Medusa zamanın üstünde, her çağa ait olabilen bir imajdır. Bu imaj, yüzyıllar boyunca yeniden inşa edilebilir, canlandırılabilir ve hayal edilebilir. Bu nedenle Medusa miti tarih ve kültür boyunca defalarca ve tekrar tekrar ortaya çıkmıştır (Hedgecock, 2020: 21).

Medusa miti bu kez çalışmaya konu olan Rihanna Medusa fotoğrafı ile tekrar ortaya çıkmıştır. O halde sorulması gereken soru mitoloji-Medusa neden fotoğraf aracılığıyla yeniden üretilmektedir? Aydınlanma ile birlikte batı dünyasında egemen olan rasyonel aklın bir zamanlar reddettiği mitik ve irrasyonel dünyanın figürlerinin günümüzde yeniden diriltilmesinin nedeni ne olabilir?

Max Weber'in ve Marx'ın akılcılık, rasyonalite perspektifinde sanayileşmiş kapitalizmde dünyanın mitten ve büyüden arındırılması fikri neden geçerliliğini yitirmektedir? Kuşkusuz birçokları tarafından bu soruların yanıtı Postmodernizm ve postmodern toplumsal kuram üzerinden verilebilir. Ancak bu sorulara farklı bir perspektiften, Baudrillard metinleri üzerinden yanıtlar verilecektir. Baudrillard kendisini postmodern bir düşünür olarak görmemektedir (Gain, 2003: 22). Çünkü postmodern olarak nitelendirilen düşünce insanları postmodernizmi modernizm sonrası, onun aşılıp geçildiği yeni bir dönem, bir evre gibi görürlerken Baudrillard'ın üstünde yoğunlaştığı Batı'nın modernleşme süreci kendi içinde ikiye ayrılmaktadır. Sanayileşmeyle birlikte ortaya çıkan ve 1930-1950'li yıllara kadar süregelen bir modernleşme dönemi ve bu yıllardan başlayarak ekonomik, politik, kültürel ve toplumsal anlamda sistem+toplum ya da özne+nesne işbirliğiyle tersine döndürülmüş/mekte olan bir modernizmdir (Adanır, 2000: 88).

Baudrillard perspektifinden bakıldığında Rihanna Medusa'nın arzu ve haz üreten, baştan çıkarıcı, ayartıcı, büyüleyen, hipnotize eden, donduran ve taşlaştıran yönü batı uygarlığının kapitalist toplumsal düzeni için maske işlevi görmektedir. Daha öncesinde ifade edilen Marx'ın Medusa'nın kafasının normalleştirilen kapitalist üretimin arkasında gizlenen toplumsal kötülükleri maskeleyen düşüncesi ve Barthes'in burjuva karaktere sahip olan mitlerin modern kapitalist toplumsal düzeni meşrulaştırmak ve doğallaştırmak adına kullanılıp, kapitalist toplumun gerçek doğasını mistifiye ettiği ve maskeleyen düşüncesi Rihanna Medusa içinde geçerlidir. Rihanna Medusa, Baudrillard'ın kolektif hedeflerini, arzularını, inançlarını ve düş gücünü yitiren Batı uygarlığının ve onun üretim biçimine dayalı kapitalist toplumsal düzeninin (üretim ilişkileri, sınıf ilişkileri ve mücadelesi, sendikalar, ideolojik çatışmalar vb.) simgesel olarak öldüğü, içerik ve anlamını kaybettiği düşüncesini gizlemekte, maskelemekte ve dondurmaktadır.

Baudrillard metinlerinde batı uygarlığı ve kapitalizm hakkındaki düşünceler Rihana Medusa fotoğrafının işlevi konusunda bize fikir vermektedir. Baudrillard'a göre Batı şu anda bir üretim değil yok oluş sistemindedir (Adanır, 2000: 16). Her konuda doygunluğa ulaşmış Batı uygarlığı yaşamın tüm alanlarında bozulmuş ve ölmüştür (Baudrillard, 2010: 154). Batı uygarlığı ve kapitalizm başsız ördekler misali boşlukta kendi yörüngelerini izleyen şu siyasal ve kültürel kurumlar gibi, ya da var olmayan bir ipin üstünde yol alan cambaz gibi, tıpkı ölü yıldızların ışığı gibidir (Baudrillard, 2012: 45). Bir durgunluk aşamasında olan ve amaçlarını yitirmiş olan Batı nereye

doğru gittiğini bilememektedir (Baudrillard, 1991: 83). İyice çıldırması bir kapitalizm hiç utanmadan kâr, artı-değer, üretimin amaçları ve iktidarın temelleri gibi şeyleri tasfiye ederek, kendi yarattığı sürecin son aşamasında; ilkel ritüellere özgü o yok etme eylemindekini andıran derin bir ahlâksızlık ve de ayartıcılıkla bize meydan okumaktadır. (Baudrillard, 2011: 207). Batının ölümünü gizleyen, donduran Rihanna Medusa bu ayartmanın ve meydan okumanın somutlaşmış cisimleşmiş halidir.

Koymuş oldukları hedef ve amaçları çoktan aşmış ve bu arada illüzyonlarını yitirmiş olan Batılı toplumlar, bundan böyle hangi yöne doğru ilerleyeceklerini bilemez hale geldiklerinden kendi etraflarında dönmeye başlayarak bir kısır döngü içine girmiş bulunmaktadır. Bir başka deyişle Batı uygarlığı simgesel yani içerik, ideolojik, politik, felsefi, kültürel düzeyde bir model olma özelliğini ve anlamını yitirmiştir. Buna karşın maddi anlamda sahip olduklarını yitirmemek için bu bitmişliğini inkara daha doğrusu gizlemeye gayret etmektedir (Adanır, 2000: 39).

Rihanna Medusa burada devreye girmektedir. Batı uygarlığı simgesel yani içerik, ideolojik, politik, felsefi, kültürel anlam kaybını Medusa mitini bir pop ikonu olan Rihanna ile bütünleştirerek fotoğraf aracılığıyla gizlemiştir. O halde Batı uygarlığı şu anda neyi yaşamaktadır? Adanır bu süreci şöyle yanıtlamaktadır; Baudrillard günümüz Batı dünyasını neden ve sonucun, köken ve sonun yok olduğu, politika ötesi, ekonomi ötesi, toplumsal ötesi ve kültürel ötesi bir simülasyon evreni olarak tanımlamaktadır. Simülasyon evreni bu bitmişliğin gizlenmeye çalışıldığı evrenin kendisidir. En yalın tanımıyla simülasyon; olmayan bir şeyi var gibi göstermektir. Bu evrende klasik anlamdaki kapitalizm ve Neo kapitalizm çoktan ölmüş ve yerini modern toplumlara ve kitlelere yani toplumsalın kendinden geçmiş, anlamını yitirmiş, içi boş ve saf biçimine bırakmıştır. Bu evrende politika yoktur politikanın içi boş, kendinden geçmiş ve anlamsız hali politika ötesi vardır, kültürel yoktur kültürel kendinden geçmiş, içi boş ve anlamsız biçimi kültürel ötesi vardır, gösterge yoktur göstergenin gönderenler ve referanslar sistemini kaybetmiş, içi boş, anlamsız, kendinden geçmiş ve içeriğini yitirmiş hali olan görünüm yani simülakr vardır. Modern toplumların yaşadıkları süreç artık kapitalist süreç değildir. Baudrillard'a göre modern toplumların ideolojisi bir zamanlar kapitalist olduğu söylenen bir ideolojinin kendinden geçmiş, içi boş ve saf biçiminden başka bir şey değildir. Bu kendinden geçmiş ideolojideyse hiçbir inanç, yargı değeri ve ahlak normuna yer yoktur. "Metalürjik" bir toplum yerini "Semiurgique" bir topluma bırakmıştır. Bu "Semiurgique" toplumdaki

yeni güç odaklarıysa gösterge sistemleridir. En güçlü sanayi İletişim Sanayidir. Bu toplumun kendine özgü bir ahlakı, değer yargıları, inanç sistemi olmadığı için bütün bunları kendinden önce gelen Kapitalist düzenden ödünç almaktadır. Modern toplumlar varlıklarını sürdürebilmek için eski terminolojinin diyalektik mantık, üretim ilişkileri, emek sermaye çatışması, Burjuvazi-Proletarya sınıfsal mücadelesi, arz-talep düzeni, artı değer, değişim ve kullanım değerleri, gereksinimler, kar, emek, iş, eşya, yabancılaşma, sendika vb. varlığını sürdürmesinden yanadır. Çünkü bu terminolojiden vazgeçildiğinde modern toplumun (tüketim toplumunun-kitlenin) kofluğu, anlamsızlığı ve içeriksizliği ortaya çıkacaktır. Çünkü modern toplum bu eski verilerin yerine koyabileceği hiçbir yenilik sunamamıştır, sunamamaktadır. Bu yüzden modern toplumlar tam bir açmaz ve tikanıklık içindedirler (Adanır, 2000: 34-36).

İşte bu açmazın ve tikanıklığın giderilmesi noktasında devreye mitoloji girmektedir. Bu evrende fotoğraf aracılığıyla mitoloji modern toplumun yani kitlenin ve tüketim toplumunun ve sistemin anlamsızlık ve içeriksizlik sorununu Medusa'nın bakışları ile donduracaktır. Bunun için tüm eski içeriklerin yeniden üretildiği ve modellerin belirlediği bir yeniden üretim düzenine ihtiyaç bulunmaktadır. Üretim biçiminden egemenlik biçimine dönen ve yaşamın tüm alanlarını denetlemek isteyen kapitalizm eski sistemden kalan içeriklerin yeniden üretildiği yeniden üretim düzenine geçmiştir. Bu kapitalizmin ve ona ait kavramların, değerlerin vb. yeniden üretildiği bir düzendir. Bu görünümünün/simülaklarının (göstergelerin bütün özelliklerini taşıyan ama gösterge olmayan) hakim olduğu bir simülasyon evrenidir. Simülasyon evreninde görünümlere dayalı yeniden üretim düzeni ruhtan, içerikten, anlamdan ve özden yoksundur (Adanır, 2004: 112).

Dünya davranışlarımızı, duygularımızı ve düşüncelerimizi biçimlendiren, yönlendiren görsel imgeler ve fotoğraflar tarafından kuşatılmıştır. Günümüzde Fotoğraf anları ve anların gömülü olduğu zamanı, uzamı ve nesnelere kayıt altına alan görsel bir biçim olmasının yanı sıra simülasyon evreninde sanatın her alanında geçerli bir yöntem olan yeniden üretimin önemli bir aracı olarak ta göze çarpmaktadır. Kuşkusuz bir yeniden üretim aracı olarak fotoğraf mitolojik imgeler ile de ilgilenmektedir. Özellikle popüler kültür ve sanat eserleri için mükemmel bir kaynak olan mitoloji kitleler içinde heyecan verici ve özellikle arzu ve haz simülasyonlarına dayalı baştan çıkarıcı ve ayartıcı olanaklar sağlamaktadır. Fotoğraf aracılığıyla Medusa'nın Rihanna üzerinden bir görünüm olarak yeniden canlandırılmasında da

bu olanaklar göz önüne alınmıştır. Çünkü Medusa tehlikeli ve büyüleyici bir baştan çıkarıcıdır.

Büyülenme anlatıları sıklıkla tehlikeli kadın baştan çıkartıcılar-ayaticılar arketipleri etrafında döner ki buda ayrıca femme fatale olarak medusa figürünü içerir (Baumbach, 2015: 114).

Baudrillard'ın simülasyon kuramında fotoğraf sadece üretim düzeni, yeniden üretim, anlam, temsil, benzerlik, hakikat, gerçeklik, kimlik, psikoloji olarak değil baştan çıkarma ve ayartma olarak kavramsallaştırılır (Smith, 2010: 155). Baudrillard için baştan çıkarma, ayartma simgesel düzeyde biçimlere egemenlik kurmaktadır. Simgeler evrenine hükmeden baştan çıkarma cinselliğin, anlamın ve iktidarın arka yüzüdür. Baştan çıkarma arzusunun değil, oyunun ve meydan okumanın alanıdır. Baştan çıkarma öznenin kendi imgesini yok etme ve kendinden geçme arzusunu vurgulamaktadır (Baudrillard, 2014: 9-80). Baştan çıkarmak ve baştan çıkarılmak istemeyen insan simgesel anlamda ölmüş gibidir. Batı toplumunda herkes kendi imgelerini yok etmek ve kendinden geçmek adına baştan çıkarma adlı oyunun ve meydan okumanın içerisinde olmak istemektedir. Değiş tokuş süreci baştan çıkarmanın temel kuralıdır. Kitlelerin Rihanna Medusa ile oynadıkları bu oyunda meydan okuma bakışların değiş tokuşları ile gerçekleşmektedir. Buna karşın bir baştan çıkarıcı görünüm olarak Rihanna Medusa sistem tarafından toplumsal olduklarına inandırılmak istenen kitlelerin bu meydan okumalarına büyüleyici ve hipnotik bakışlarıyla karşılık vermekte, tıpkı Barthes'in ve Sontag'ın fotoğraf ile ilgili vurguladığı gibi onları dondurmakta, öldürmekte ve zaten bir nesne olan kitleyi bu oyun mantığı içerisinde tekrar nesneleştirmektedir. Böylelikle ölümü de (toplumsalın kitleye dönüştüğü ve yok olduğu üretim biçimi olan kapitalizmin simgesel ölümünü) ele geçiren Rihanna Medusa ölümü de ortadan kaldırarak (Benjamin'in vurguladığı gibi tarihi ve politikayı askıya alarak, Nietzsche'nin Medusa başı üzerinden vurguladığı gibi dünyanın tüm özelliklerini taşıyarak) Batı uygarlığını ve sistemini rahatlatmaktadır.

Tüm bu süreçler kitle ve Rihanna Medusa arasındaki karşılıklı bakışlar üzerinden gerçekleşmektedir. Bu oyunda sistem kitlelere bakış üzerinden Rihanna Medusa'ya bakarak yokluğunu gizlediği hazzı teklif etmektedir. Feminist film kuramcısı Laura Mulvey bakışı haz ile ilişkilendirmektedir. Bakmanın haz verici yapıları iki farklı durumdan kaynaklanmaktadır. Bunlardan ilki bakış yoluyla bir başkasını cinsel uyarım nesnesi olarak kullanılmaktaki hazdan doğan skopofilik-gözetlemecilik durumudur. İkincisi ise narsizm ve egonun kuruluşu aracılığıyla gelişmiş olan, görülen imgeyle özdeşleşmeden

kaynaklanmaktadır. Mulvey'e göre cinsel dengesizliğin yönettiği bir dünyada, bakmadaki haz, etkin/erkek ve edilgin/dişi arasında bölünmüştür. Belirleyici erkek bakışı kendi fantezisini, uygun biçimde şekillenmiş dişi figüre aktarmaktadır. Cinsel nesne olarak teşhir edilen kadın, erotik gösterinin ana motifi olarak görülmektedir. Erotik güdü yalnızca bakış üzerine odaklanmaktadır (Büker ve Topçu, 2019: 242-248). Sistem bakış üzerinden arzuya ve hazza dayalı bir görünüm ile büyülenme oyunu oynamaktadır. Laura Mulvey bu kolektif fantaziler görünümü oyunu kadının cinselleştirilmiş görüntüsü ve mitolojinin metalaştırılması üzerinden okumaktadır. Mulvey için Hollywood sinemasının ideolojik yapısında bakış erkek merkezlidir. Bakış aktif erkekler üzerinden pasif konumdaki kadınlara yöneliktir (Smith, 2003: 177). Fetişistik kitle son derece stilize edilerek mükemmelleştirilmiş ikonik Rihanna Medusa görüntüsüne sahip olmak arzusu tarafından harekete geçirilmiştir (Green ve Lowry, 2006: 159).

Kitle Rihanna Medusa'ya bakmaktan sağladığı estetik haz ile kendinden geçmekte, baştan çıkartılmakta, büyülenmektedir. Baudrillard ölümünü gizleyen sistemin bu oyununu gözler önüne sermektedir. Ona göre Medusa'nın büyüleyici-hipnotik bakışları saf göstergeye (kendinden başka bir şey göstermeyen, gönderenler/referanslar sisteminden yoksun, referansını kaybetmiş gösterge) benzemektedir. Medusa'nın güzelliği tümüyle soyutlamada, boşlukta, yoklukta ve baş döndürücü saydamlıkta eksiksizdir. En uç durumda bu soyutlaşma bakışta özetlenir. Dipsiz derinliklerde bu büyüleyen/ büyülenmiş gözler, bu nesnesiz bakış -hem arzunun aşırı anlamlandırılması hem de arzunun tamamıyla yokluğu sansürlerinin yüceltmesinde güzeldir. İşlevsellikleri de buradadır. Medusa gözleri saf göstergelerdir (Baudrillard, 2017: 171). Özne, eksikliğini duyduğu şeyi Medusa'nın indirgeyici bakışlarında bulabilmekte ve bu bakışlar özneye yöneldiği anda yoksunluk baş döndürücü bir hızla ortadan kaybolabilmektedir. Medusa'nın gözleri aslında kimseye bakmamakta, bakışlarsa kimseye yönelmemektedir. Bir saf göstergeye dönüştürüldükleri için yinelenilmekte, yani kendi kendilerini büyüleyerek kendilerinden geçmekte ve sahip oldukları ayartma gücü ile sistemin baştan çıkarma oyununu başarıyla sahnelemektedir (Baudrillard, 2001: 181).

Kendi ölümünü gizleyen Batı uygarlığı ve kapitalist toplumsal düzen bir zamanlar politik, ideolojik, kültürel, ekonomik, tarihsel anlamı olan ve günümüzde bu anlamını ve içeriğini kaybeden toplumsal canlı göstermek için de Rihanna Medusa imgesinden yararlanmaktadır. Geçmiş uygarlıklarda da görüleceği gibi mitler toplumsalın inşasının önemli bir unsurudur. Mitler sona erdiğinde

toplumsalda sona ermektedir. Maddi büyümeden başka dünyaya bir şey sunamayan çağdaş batılı toplumlarda üretim, ilerleme ve aydınlanma mitinin sonlanması, içeriğini ve anlamını kaybetmesinden sonra toplumsal da sona ermiş, kitleye dönüşmüştür. Toplumsalın oluşturulması için kitlenin enerjisi emilerek alınmalıdır (Baudrillard, 1991: 22).

Kitlelere yeni bir hedef, içerik ve anlam sunamayan sistem toplumsalın oluşturulması adına kitlenin enerjisini emmek için gösterge bombardımanına başlamıştır. Bu gösterge bombardımanının en etkili si Rihanna Medusa da görünmektedir. Rihanna Medusa bakışlarıyla kitleyi büyüleyerek, dondurarak enerjisini emmektedir. Böylece kitle yeni bir hedef, anlam ve içerik talebinde bulunamamakta, kolektif amaçlarını ve inançlarını yitirdiğinin farkına varamamakta, eski anlam ve içeriklerle yetinmekte, bir toplumsal olduğunu zannetmektedir. Kitlede toplumsalda olan bilinç ve bilinçaltı-bilinçdışı yoktur (Baudrillard, 1991: 24).

Mitoloji toplumsal bir düş olmasının yanı sıra aynı zamanda ortak fantezilerin, imgelerin ve düşlerin kaynağı olan kolektif bilinçdışı anlamına gelmektedir. Toplumsalı canlandıran ve ortak bir amaca ve hedefe ulaşmak için birlikte çalışmayı tanımlayan kolektif varsa kolektif bilinçdışı vardır. Sistem mitolojik imgeler üzerinden kitleleri toplumsalmış gibi göstermek için kolektif bilinçdışı üretmek zorundadır. Rihanna Medusa Batının kaybettiği düşlerin, fantezilerin kaynağı olan kolektif bilinçdışını yeniden üretebileceği bir imgedir. Carl Gustav Jung'a göre mitlerdeki evrensel unsurlar insan ruhunda bir bütün olarak gömülüdür. Jung bunu kolektif bilinçdışı olarak tanımlar (Leeming, 2013: 87). Kolektif bilinçdışının içeriği Arketiplerdir. Jung'a göre arketipler belirli mitolojik modellerdir (Lévi-Strauss, 1955: 429). Arketipler kalıtsal fikirler değildir. Fakat ruhsal işleyişin kalıtsal modlarıdır. Aktive edilene kadar arketipler içeriksiz biçimlerdir. Aktive edildiklerinde davranış modellerini-kalıplarını kontrol ederler. Arketipler etrafında arzuların, heyecanların, duyguların, fikirlerin, görüntülerin ve mitlerin kaynaştığı enerji merkezleridir. Jungçu teori arketipleri mitik öykülerin potansiyel büyük enerji kaynakları olarak varsayar (Izod, 2003: 36-215). Daha önce vurguladığımız gibi büyülenme anlatıları sıklıkla tehlikeli kadın baştan çıkartıcılar-ayaticılar arketipleri etrafında döner ki buda ayrıca femme fatale olarak medusa figürünü içerir. Sistemin yarattığı yapay bir arzu evreninde baştan çıkarıcı, ayartıcı bir görünüm olarak Rihanna Medusa bir kötücül kadınlık arketipidir (Ussher, 2006: 2). Rihanna Medusa kolektif bilinçdışı üzerinden toplumsalı yeniden üreten mitik imgedir.

Kitleler baştan çıkarma ve ayartmanın yanı sıra göstergeler-görünümler aracılığıyla da iktidar tarafından egemenlik altına alınmak istenmektedir. Bunun için ise en verimli figür Medusa görünmektedir. Fotoğraf aracılığıyla yeniden üretilen Medusa Rihanna arzu ve hazza dayalı baştan çıkarma-ayartma gücü ve hipnotize eden büyüleyici bakışları ile kitleleri egemenlik altına almaktadır. Sistem tarafından yapılan binlerce gösterge bombardımanının yaptığı Rihanna Medusa tek başına yapmaktadır. Marx'ın da ifade ettiği gibi her mitoloji (tıpkı Medusa'nın kitlelere yaptığı gibi) doğal güçleri düşsel bir şekilde ve kendi düş gücüyle alt ederek, egemenliği altına alır ve biçimlendirir (Baudrillard, 1998: 76-77). Rihanna Medusa'da eş değeli bireylerden oluşan kitleleri egemenliği altına alıp biçimlendirmekte-dondurmakta ve onları adeta katatonik şizofren haline getirmektedir. Ölmüş bir sistemi canlıymış gibi yaşamak ve yaşatmak ta bir tür şizofrenidir. Katatonik şizofreni hastaları genelde hareketsizdir ve çevrelerindeki dünyaya karşı reaksiyon vermezler. Genellikle çok katı ve sert olurlar ve hareket etmeye isteksizdirler.⁹ Üretim biçiminden egemenlik biçimine dönüşen Kapitalizm Rihanna Medusa üzerinden katatonik bireyler yaratmakta ve kitleler üzerindeki egemenlik alanını güçlendirmektedir. Fakat bu süreç Baudrillard'ın da ifade ettiği gibi sistemin aleyhine işlemeye başlamıştır. İktidarın tepkisizleştirdiği kitle kendi ölümünün göstergesine dönüşmektedir (Baudrillard, 2001: 20).

Sonuç

Mitoloji ve mitler sanat tarihi boyunca ilham kaynağı olmuşlar ve mitolojik imgeler içlerinde barındırdıkları anlamlar ile sanatın farklı alanlarında sanatçılar tarafından eserlerine konu olarak seçilmişlerdir. Kuşkusuz bu fotoğraf sanatı için de geçerlidir. Sanat tarihi göz önüne alındığında Medusa mitinin sanatçıların tercihlerinde ön sırada yer aldığı görülmektedir. Bu tercihin nedeni Medusa mitinin toplumsal, siyasal, tarihsel, kültürel, sanatsal, psikolojik, ideolojik ve estetik açıdan barındırdığı anlam zenginliğinin çağlar boyunca geçerli olmasıdır. Öncesinde ifade edildiği gibi Medusa antik Yunan'dan günümüze zamanın üstünde, her çağa ait olabilen bir imajdır. Bu nedenle Caravaggio, Rubens, Cellini, Picasso ve Dali gibi sanatçıların eserlerinin yanı sıra Nietzsche, Freud, Marx, Benjamin, Sartre, Baudrillard, Helene Cixous vb. gibi düşünürlerin de Medusa miti üzerine değerlendirmelerde bulunması boşuna değildir. Medusa miti

⁹ <https://npistanbul.com/eriskin-psikiyatri/sizofreni-turleri>, (Erişim Tarihi 02.10.2020).

Psikanalitik, Antropolojik, Feminist, Politik ve Tarihselci, Varoluşçu yaklaşımlar için ilham kaynağı olmuştur.

Özellikle bir içerik, anlam ve temsil krizinin yaşandığı günümüz batı dünyasında ve sanatında mitolojinin ve mitlerin önemi bir kez daha görülmektedir. Baudrillard metinlerinden de anlaşılacağı gibi batı dünyası ve modern kapitalist toplum kolektif hedeflerine ulaşmış, düş gücünü, anlam ve içeriğini kaybetmiş, simgesel olarak ölmüştür. Batı dünyası artık sanat, ideoloji, politika vb. alanlarda yeni bir içerik üretememektedir. Burada Mitoloji ve mitler devreye girmektedir. Bir zamanlar rasyonel aklın egemenliğindeki Aydınlanma düşüncesi ve modernizm temelinde dışlanmak istenilen mitoloji ve mitler zengin bir içeriğe ve temsil kabiliyetine sahip olmaları nedeniyle günümüz batı sanatı ve toplumu için adeta bir cankurtaran işlevi görmektedir. Medusa miti bu işlevin en önemli göstergesidir. Medusa büyüleyen, hipnotize eden, taşlaştıran, baştan çıkaran ve ayartan bakışlarıyla sistemin ölümünü gizlemekte, Batı dünyasında ve sanatında yaşanan içerik, anlam ve temsil krizini dondurmanın bir aracı olarak hizmet etmektedir.

Öte yandan Medusa düş gücünü, fantazilerini, arzusunu ve tutkusunu kaybetmiş Batı dünyası ve sanatı için bir düş gücü, arzu ve tutku kaynağı olarak ta değerlendirilmelidir. Batı dünyası toplumsal olma özelliğini kaybetmiş, bir kitleye dönüşmüştür. Toplumsalın kendinden geçmiş, içeriğini ve anlamını kaybetmiş halini yansıtan kitle, sistem tarafından yeniden toplumsal olma özelliğine kavuşturulmak istenmektedir. Bunun için de kolektif temsiller olarak nitelendirilen mitoloji üzerinden Medusa miti devreye sokularak kolektif fantaziler, düşler, tutkular, arzular canlandırılmaya çalışılmaktadır. Böylece toplumsal Medusa miti üzerinden yeniden inşa edilmekte, sanat için gereken düş gücü, fantazi, arzu ve tutku yeniden dolaşıma sokulmaktadır. Bununla birlikte Medusa sistem tarafından kolektif bilinçdışının oluşturulması için de kullanışlı bir malzemedir. Medusa mitolojik model olarak tanımlanan bir arketiptir. Arketip olmadan kolektif bilinçdışı da olamamaktadır. Çünkü kolektif bilinçdışının içeriği arketiplerdir. Böylelikle sistem Medusa miti üzerinden hem toplumsalla hem de sanatla ilişkili bir kolektif bilinçdışı da üretmektedir.

Bu nedenlerle Medusa miti artık bir üretim biçiminden kültürel kodlara, baştan çıkarma ve ayartma stratejilerine dayalı bir egemenlik biçimine dönen kapitalist sistem tarafından yeniden üretilmektedir. Çünkü egemenlik biçimine dönen kapitalizm artık ideolojiye, politikaya, toplumsala, kültüre ve sanata dair yeni bir anlam ve içerik üretememekte, geçmiş anlam ve içerikleri sanki

varmış gibi yaparak yeniden üretmektedir. Bu yeniden üretilme fotoğraf üzerinden de gerçekleştirilmektedir. Günümüzde fotoğraf her türlü gönderenler sisteminden kopmuş kapitalist sistem tarafından ruhtan, içerikten, anlamdan ve özden yoksun bir yeniden üretim düzeninin aracı olarak kullanılmaktadır. Rihanna Medusa fotoğrafı yeniden üretilen mitolojinin en etkili örneğidir. Bu bağlamda sistemin kitleleri baştan çıkarma ve ayartma stratejilerine hizmet eden femme fatale Medusa Rihanna fotoğrafı kendisine sahip olma arzusu tarafından tetiklenen Fetişistik kitleyi harekete geçirerek yeniden üretim düzeninin ruhtan, içerikten, anlamdan ve özden yoksunluğunu da gizlemektedir.

Diğer yandan kuramsal çerçevede fotoğraf, Medusa miti ile doğrudan bağlantılı görülmektedir. Fotoğraf Medusa miti üzerinden mitolojiyi yeniden üretirken Medusa miti de kuramsal çerçevede fotoğrafa referans olmaktadır. Walter Benjamin, Eduardo Cadava, Barbara Kruger, Craig Owens, Siegfried Kracauer, Philippe Dubois metinleri göz önüne alındığında fotoğraf ve Medusa miti ilişkisi netleşmektedir.

Perseus'un Medusa'nın kafasını, kalkanına yansıyan Medusa görüntüsüne bakarak kesmesi, Medusa'nın görüntüsünü kalkanı üzerinde yakalaması-sabitlemesi, rakiplerine Medusa'nın kafasını göstererek onları taşıtırması akla fotoğraf ve fotoğraf makinesini getirmektedir. Medusa kendisine bakını taşa çevirmekte, onu zamanda, uzamda ve mekanda dondurmaktadır. Fotoğraf makinası da tıpkı Medusa'nın kafası gibi fotoğrafı çekilen kişiyi zamanda, uzamda ve mekanda dondurmakta, adeta taşa çevirmektedir. Böylelikle gerek Medusa miti gerekse fotoğraf, tarihi ve zamanı askıya almaktadır.

Kaynakça

Kitaplar

- Adanır, O. (2000). *Baudrillard'ın Simülasyon Kuramı Üzerine Notlar ve Söyleşiler*. İzmir: Dokuz Eylül Yayınları.
- Adanır, O. (2004). *Baudrillard'ın Simülasyon Kuramı Üzerine Notlar ve Söyleşiler*. (Genişletilmiş 2. Basım), İzmir: Dokuz Eylül Yayınları.
- Barthes, R. (1996). *Camera Lucida*. Akçakaya, R. (Çev.). İstanbul: Altıkkırkbeş Yayıncılık.
- Baudrillard, J. (1991). *Sessiz Yiğınların Gölgesinde ya da Toplumsalın Sonu*. Adanır, O. (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Baudrillard, J. (1998). *Üretimin Aynası*. Adanır, O. (Çev.). İzmir: Dokuz Eylül Yayınları.

- Baudrillard, J. (2001). *Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm*. Adanır, O. (Çev.). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Baudrillard, J. (2010). *Nesneler Sistemi*. Adanır, O. ve Karamollaoğlu, A. (Çev.). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Baudrillard, J. (2011). *Simülakrlar ve Simülasyon*. Adanır, O. (Çev.). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Baudrillard, J. (2012). *İmkansız Takas*. Sönmezay, A. (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Baudrillard, J. (2014). *Baştan Çıkarma Üzerine*. Sönmezay, A. (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Baudrillard, J. (2017). *Tüketim Toplumu*. Keskin, F. (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Baumbach, S. (2015). *Literature and Fascination*. New York: Palgrave Macmillan.
- Belozerskaya, M. (2012). *Pagan Medusa's Gaze*. Oxford: Oxford University Press.
- Büker, S. ve Topçu, G. (2008). *Sinema-Tarih-Kuram Eleştiri*. Ankara: Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Cadava, E. (2008). *Işık Sözcükleri; Tarihin Fotografisi Üzerine Sözlere*. Kılıç, A. U. (Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Chappell, J. ve Young, M. (2017). *Bad Girls and Transgressive Women in Popular Television, Fiction, and Film*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Eliade, M. (2001). *Mitlerin Özellikleri*. Rıfat, S. (Çev.). İstanbul: Om Kuram Yayınları.
- Enriquez, E. (2004). *Sürüden Devlete*. Tural, N. (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Fiske, J. (2003). *İletişim Çalışmalarına Giriş*. İrvan, S. (Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Garber, M. ve Vickers, N. J. (2003). *The Medusa Reader*, New York: Routledge.
- Garrett, R. (2007). *Postmodern Chick Flicks; The Return of the Woman's Film*. New York: Palgrave Macmillan.
- Gelder, H. V. ve Westgeest, H. (2011). *Photography Theory in Historical Perspective*. Oxford: Wiley Blackwell.
- Grange, A. L. (2014). *Fotoğrafçılar İçin Eleştirel Kuram*. Özdemir, E. (Çev.). İstanbul: Plato MYO Yayınları.
- Green, D. ve Lowry, J. (2006). *Stillness and Time: Photography and The Moving Image*. Brighton: Photoworks / Photoforum.
- Hayward, S. (2012). *Sinemanın Temel Kavramları*. Kutay, U. ve Çavuş, M. (Çev.). İstanbul: Es Yayınları.

- Hedgecock, J. (2020). *Cultural Reflections of Medusa: The Shadow in the Glass*. New York: Routledge.
- Hoskins, A. (2018). *Digital Memory Studies*. New York: Routledge.
- Izod, J. (2003). *Myth, Mind and The Screen*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jameson, F. (2008). Modernizmin Eleştirisi. Atakay, K. ve Birkan, T. (Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Kaplan, M. (2012). *Medusa's Gaze and Vampire's Bite*. New York: Scribner.
- Leeming, D. (2013). *Medusa: In the Mirror of Time*. London: Reaktion Books.
- Simon, R. I. (2014). *A Pedagogy of Witnessing*. Albany: Suny Press.
- Smith, G. M. (2003). *Film Structure and The Emotion System*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Smith, P. (2007). *Kültürel Kuram*. Güzelsarı, S. ve Gündoğdu, İ. (Çev.). İstanbul: Babil Yayınları.
- Smith, R. G. (2010). *The Baudrillard Dictionary*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Sontag, S. (2005). *Fotoğraf Üzerine*. Akınhay, O. (Çev.). Osman Akınyay, İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Swingewood, A. (1998). *Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi*. Akınhay, O. (Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Ussher, M. J. (2006). *Managing the Monstous Feminene*. London: Routledge.
- Wilk, S. R. (2000). *Solving the Mystery of the Gorgon*. New York: Oxford University Press.
- Winkler, M. M. (2001). *Classical Myth & Culture in the Cinema*. New York: Oxford University Press.
- Yacavone, K. (2015). *Benjamin, Barthes ve Fotoğrafın Tekilliği*. Atay, S. ve Tümen, M. (Çev.). İstanbul: Hayalperest Yayınları.

Sözlük ve Ansiklopediler

- Bonnefoy, Y. (2000). *Mitolojiler Sözlüğü. II. Cilt*. Yılmaz, L. (Çev.). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Emiroğlu, K. ve Aydın, S. (2003). *Antropoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Erhat, A. (2019). *Mitoloji Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hançerlioğlu, O. (1989). *Felsefe Ansiklopedisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Morris, M. (2012). *Concise Dictionary of Social and Cultural Anthropology*. West Sussex: Wiley Blackwell.

Necatigil, B. (1983). *100 Soruda Mitologya*. İstanbul: Gerçek Yayınları.

Makaleler

Foster, H. (2003). Medusa and the Real. *Anthropology and Aesthetics*, 44, 181-190.

Levi-Strauss, C. (1955). The Structural Study of Myth. *The Journal of American Folklore*, 68 (270), 428-444.

İnternet Siteleri

<https://www.artsy.net/article/artsy-editorial-depictions-medusa-way-society-views-powerful-women> , (Erişim Tarihi 04.09.2020).

<https://www.britannica.com/topic/myth> , (Erişim Tarihi 09.09.2020).

(<https://www.pep-web.org/document.php?id=py.005.0049a>) , (Erişim 04.04.2020).

<https://www.lexico.com/en/definition/myth> , (Erişim Tarihi 01.01.2021).

<https://www.lexico.com/en/definition/mythology> , (Erişim Tarih 01.15.2021).

<https://www.merriam-webster.com/dictionary/mythology> , (Erişim Tarihi 02.02.2020).

<https://npistanbul.com/eriskin-psikiyatri/sizofreni-turleri> , (Erişim Tarihi 02.10.2020).

http://womensinternationalforum.org/wp-content/uploads/2013/07/NOTES_Leeming.pdf,(Erişim Tarih 15.03.2020).

